

Obsah

Odešel prof. Dr. František Daneš, DrSc. (23. 7. 1919–18. 3. 2015) /3

Jarmila Panevová

Články / Articles

Příspěvek k popisu významů novočeských stupňovacích forem
(na materiále korespondenčních korpusů)

A contribution to semantic description of New Czech degrees-of-comparison forms /6

Robert Adam

Jednoznačnost a kontext. Kvantitativní studie

Ambiguity and context. A Quantitative study /28

Václav Cvrček, Jiří Václavík

Kartografické a geografické zpracování dat z mluvených korpusů

Cartographical and geographical treatment of spoken corpus data /42

Hana Goláňová, Marie Kopřivová, David Lukeš, Martin Štěpán

K češtině korespondence Karla Havlíčka

The Czech Language in Correspondence of Karel Havlíček /55

František Martínek

Investigating nepřizpůsobivý as a key word in critical analysis of Czech
press reports on Roma

**Zkoumání slova nepřizpůsobivý jako klíčového slova v kritické analýze českých
novinových zpráv pojednávajících o Romech /69**

Tess Slavičková

Recenze / Reviews

František Čermák: Jazyk a slovník. Vybrané lingvistické studie
Čermák František: Jazyk a slovník. Vybrané lingvistické studie. Praha: Nakladatelství Karolinum 2014, 524 s. /83

Zdeňka Hladká

Kateřina Rysová: O slovosledu z komunikačního pohledu.
Rysová Kateřina: O slovosledu z komunikačního pohledu. Praha: Ústav formální a aplikované lingvistiky 2014, 232 s. /87

František Štícha

Zprávy / News

Adam Kilgarriff zemřel /97

Karel Pala

Co je v korpusu nového VI: Zprávy z Českého národního korpusu /98

Alexandr Rosen

Pokyny pro autory /101

Instructions for authors /103

Objednávka /105

Order form /106

Odešel prof. Dr. František Daneš, DrSc. (23.7.1919–18.3.2015)

Jarmila Panevová

Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy v Praze

panevova@ufal.mff.cuni.cz

S odchodem Františka Daneše jsme ztratili jednoho z posledních žijících představitelů silné poválečné generace lingvistů, členů Pražského lingvistického kroužku a jejich bezprostředních žáků. Na díle Františka Daneše (dále FD) ohromuje jeho tematický rozsah, který je o to pozoruhodnější, že v dnešní době je u současných lingvistů běžná úzká specializace. Jako základní milníky Danešových zájmů vidíme čtyři okruhy (dále rozvětvené do řady dalších témat): syntaktickou a sémantickou stavbu věty a výpovědi, teorii textu a výstavby diskurzu, sociolingvistická témata spojená s jazykovou kulturou a rozbořem stylu především uměleckého a odborného, a konečně i otázky obecnělingvistické opírající se o metodologii funkční lingvistiky.

František Daneš se narodil v r. 1919 v Písku. Po absolvování píseckého klasického gymnázia začal ještě před válkou na Filozofické fakultě Karlovy univerzity svá studia bohemistiky a anglistiky. Ta byla násilně přerušena za nacistické okupace uzavřením českých vysokých škol. FD během 2. světové války pracoval jako dělník, byl sice odtržen od studia, ne však od zdrojů poznání, za kterým důsledně šel: četl Jakobsona, Trubeckého, Mukařovského a vytvářel si tak pevnou metodologickou základnu strukturního pohledu na jazyk, který pak uplatňoval po celou svou lingvistickou dráhu. Jeho studium ovlivňovali jeho učitelé M. Weingart, V. Šmilauer, B. Havránek, na anglistice pak zejména B. Trnka. FD již v předválečném období navštěvoval přednášky Viléma Mathesia, který mu zůstal vzorem a zdrojem inspirace během dalších desetiletí lingvistické kariéry. Po studiu pracoval jako středoškolský učitel na Benešově reálném gymnáziu v Dejvicích, ale ucházel se o místo v nově zakládaném Ústavu pro jazyk český, který vznikl v r. 1946 transformací Kanceláře slovníku jazyka českého. Tam byl FD přijat hned v r. 1947 ještě jako student a jemu zůstal věrný nejen do odchodu do důchodu, ale i po něm. V prvních letech působení v ÚJČ paralelně vyučoval na zmíněném gymnáziu. V letech 1952–1958 byl vědeckým tajemníkem ÚJČ, v letech 1965–1970 pak jeho ředitelem. Za normalizačních podmí-

nek byl z funkce ředitele odvolán a znovu se mohl ředitelem stát až po Listopadu 1989; v této funkci pak setrval do r. 1994. FD se habilitoval na FF UK v r. 1964, profesuru však mohl získat až v r. 1992. Nemůžeme v této vzpomínce věnovat místo uvedením čtyřech Danešových aktivit organizačních v rámci vědeckých společností a Akademie věd, ani jeho široké činnosti redakční, recenzní a popularizační. Nemůžeme však pominout, že mu AV ČR v r. 1994 udělila Zlatou medaili Josefa Dobrovského a že v r. 2010 byl prezidentem republiky V. Klausem vyznamenán medailí Za zásluhy.

FD byl, je a bude oceňován jako přední bohemista a obecný lingvista. Jeho první monografie *Intonace a věta v spisovné češtině* (1957) byla věnována zvukové stránce jazyka, prosodii a melodii češtiny; jemný smysl pro zvukové vlastnosti jazyka projevily Daneš i v posledních letech (*Řeč hudby a řeč o hudbě*, SaS 66, 2005). Poznatky o zvukové stránce a intonačním centru věty přivedly autora ke studiu aktuálního členění výpovědi a formulaci třírovinného pohledu na jazyk se separátní rovinou „organizace výpovědi“ (*A three-level approach to syntax*, 1964).

FD je vnímán jako centrální postava autorského kolektivu vytvářejícího koncepci akademické Mluvnice češtiny, zejména pak jejího dílu 3 *Syntax* (1987).¹ Jí předcházely Danešovy studie o syntaktických a sémantických větných vzorcích, o slovesné valenci s rozlišením členů obligatorních, potenciálních a fakultativních (ve sborníku věnovaném F. Kopečnému k jeho 60. narozeninám v r. 1971). Daneš stál v čele kolektivu zahrnujícího M. Grepla, M. Komárka, Z. Hlavsu a J. Kořenského, která koncepčně připravila zmiňovanou Mluvnici. Koncepce prošla diskusí na fóru Komise pro gramatickou stavbu slovanských jazyků při MKS, jejímž dlouholetým členem FD byl, a vyústila v tzv. „bílé knize“ (rotaprintu ÚJČ ČSAV v r. 1974), poté ve zkráceném vydání otištěném v SaS 36, 1975 s názvem „Vědecká mluvnice spisovné češtiny (Základní koncepce a problémy)“. Koncepce této mluvnice našla široké uplatnění i v nověji orientované středoškolské výuce; Daneš sám se podílel na tvorbě několika gymnaziálních učebnic češtiny.

Je málo gramatických témat, která unikla zkušenému a citlivému oku F. Daneše – od zmíněných prací koncepčních přes témata dílčí (sémantika slovesného vidu, temporální aspekty výpovědi, zřetelově vymežovací příslovečná určení, vztažné věty „nepřívlastkové“ z r. 2009) po tzv. „drobnosti“ se zásadní povahou (o spojce *nebo*, o doplňku se spojkou *jako*, *naopak* z hlediska lexikálního, syntaktického a textového). Ačkoli by se autorka těchto řádků ráda zabývala šíře rozborem Danešových syntaktických přínosů (včetně analýzy monografie *Věta a text* z r. 1985), nemůže v tomto textu pominout další bloky Danešovy pozornosti, zmíněné na začátku tohoto příspěvku.

V oblasti sociolingvistiky se Daneš držel vždy zásad PLK o funkčním rozvrstvení jazyka a uplatňoval ho v teorii i v praxi. Projevovalo se jak v jeho statích teoretických a hodnotících (*Postoje a hodnotící kritéria při kodifikaci*, 1979, *Jazyk malého*

¹ Karlík – Panevová (2012) hodnotí koncepci dvourovinné valenční syntaxe F. Daneše a jeho nejbližších spolupracovníků jako jednu ze dvou ucelených a nosných teorií v české gramatologii.

národa, 1993, Situace češtiny: perspektiva i retrospektiva, 1995), tak i v jazykových koutcích psaných pravidelně pro časopis Vesmír i pro jiná popularizační média. Předmětem jeho trvalého zájmu byl jazyk odborných publikací (Jazyk vědy, 1998, kniha Jak psát odborný text napsaná spolu s S. Čmejrkovou a J. Světlou, 1999, Jakou řečí mluví věda, SaS 1999). Oblasti textové lingvistiky a pragmatiky byla věnována řada Danešových statí přímo i nepřímo. Patří sem jeho světově uznávaná práce o tematických posloupnostech (SaS 29, 1968) a mnoho dalších statí věnovaných struktuře textu z hlediska metodologického i materiálového (včetně stylistického rozboru jazyka Karla Čapka v Hovorech s TGM, jazyka K. J. Erbena, F. Langra, J. Haška, E. Vachka).

Funkční přístup vytyčený PLK Daneš prakticky uplatňoval, ale také teoreticky vykládal (The Relation of Centre and Periphery as a Language Universal, TLP 2, 1966, On Prague School Functionalism in Linguistics, Amsterdam 1987).

Při nejlepší vůli nelze v krátkém příspěvku postihnout bohatství a různorodost Danešových vkladů do naší i světové lingvistiky. Podrobněji tak učinily kolegyně S. Čmejrková, J. Hoffmannová a E. Havlová v Předmluvě sborníku vydaného k 90. narozeninám FD² s příznačným názvem „Užívání a prožívání jazyka“. Oba tyto atributy k FD jako osobnosti vědecké a lidské neodmyslitelně patří.³

Když člověk cítí prázdno po nenávratné ztrátě, hledá útěchu, jak toto prázdno zaplnit. Útěchy jsem našla alespoň dvě: Danešovo dílo jsem četla, četli ho moji žáci a jsem si jista, že ho budou číst i žáci mých žáků. A ta druhá: V lingvistickém nebi se potká František Daneš s Vilémem Mathesiem a budou si mít, věru, o čem povídat.

LITERATURA:

ČMEJRKOVÁ, S. – HOFFMANNOVÁ, J. – HAVLOVÁ, E. (eds.) (2010): Předmluva. In: *Užívání a prožívání jazyka*, Praha: Karolinum, 9–18.

CHROMÝ, J. – LEHEČKOVÁ, E. (eds.) (2007): *Rozhovory s českými lingvisty I*, 11–63.

KARLÍK, P. – PANEVOVÁ, J. (2012): Dva pohledy na vývoj českého poválečného myšlení. Korpus – gramatika – axiologie 05, 34–53.

² S. Čmejrková, J. Hoffmannová, E. Havlová (eds.) (2010): Předmluva. In: *Užívání a prožívání jazyka*, Praha: Karolinum, s. 9–18.

³ Podrobnou bibliografii Danešova díla najde čtenář v díle citovaném v poznámce 2 a také v Rozhovorech s českými lingvisty I, s. 53–64.

Příspěvek k popisu významů novočeských stupňovacích forem (na materiále korespondenčních korpusů)

Robert Adam

Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK v Praze

Robert.Adam@ff.cuni.cz

...a vždy je lépe štěpovat raději o něco později než dřív (Karel Havlíček bratru Františkovi 1.–2. 3. 1855)

A contribution to semantic description of New Czech degrees-of-comparison forms

ABSTRACT: The paper investigates the degrees of comparison in New Czech using two corpora of private correspondence as a material source: the corpus of contemporary private letters KSKdopisy (Hladká et al., 2005) and a preparatory version of the corpus consisting of the letters written by or addressed to poet, journalist and politician Karel Havlíček (1821–1856). Distinguishing principally relative and absolute meanings (i.e. comparison and elation, respectively), it tries to show that with relative meaning, the question whether using a comparative or superlative form of a quality word implies the positive presence of the quality (rather than the opposite), is (a) not to be answered generally, and (b) often irrelevant in communication. The paper describes various relative and absolute meanings of the degrees of comparison and the clues to their interpretation. Finally, it deals with comparative and superlative forms with modified/weakened meanings.

KEY WORDS: New Czech, degrees of comparison, comparison, elation, private correspondence

KLÍČOVÁ SLOVA: nová čeština, stupňování, komparace, elace, soukromá korespondence

Jednoznačnost a kontext

Kvantitativní studie

Václav Cvrček, Jiří Václavík

*Ústav Českého národního korpusu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy,
Praha*

vaclav.cvrcek@ff.cuni.cz; jiri@vaclavik.biz

Ambiguity and context. A Quantitative study

ABSTRACT: General consensus in linguistics is that language context (or “co-text”) plays crucial role in describing linguistic properties of language items. Isolated units are, as a corollary to this statement, inherently ambiguous (polysemous and/or polyfunctional). In this paper we describe the most influential forces leading to disambiguation of language units, specifically the role of n -gram length on its ambiguity.

KEY WORDS: context disambiguation, corpus, lemma, word-form, morphology

KLÍČOVÁ SLOVA: kontextová disambiguace, korpus, lemma, slovní tvar, morfologie

Kartografické a geografické zpracování dat z mluvených korpusů

Hana Goláňová, Marie Kopřivová, David Lukeš, Martin Štěpán
Ústav Českého národního korpusu, FF UK Praha
hana.golanova@ff.cuni.cz, marie.koprivova@ff.cuni.cz,
david.lukes@ff.cuni.cz, martin.stepan@ff.cuni.cz

Cartographical and geographical treatment of spoken corpus data

ABSTRACT: Visualizing spoken corpus data on a map is an invaluable tool both at the stage of data collection (keeping track of numbers of speakers from different regions for corpus balancing purposes) and data exploration (examining the regional distribution of a sociolinguistic variable). Recently, a tool in this vein has been made available to Czech National Corpus users via the SyD application: a map summarizing the proportional usage of a given set of variants across the traditional dialect regions of Czech represented in the ORAL series corpora. The advantages of this new feature are discussed and examples highlighting how it can give an intuitive overview of dialectal variation are given. Current and future plans for other useful types of map-based visualizations of spoken corpus data are also presented.

KEY WORDS: spoken corpora, dialect corpora, maps, SyD application

KLÍČOVÁ SLOVA: mluvené korpusy, nářeční korpusy, mapy, aplikace SyD

K češtině korespondence Karla Havlíčka

František Martínek

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha

frantisek.martinek@ff.cuni.cz

The Czech Language in Correspondence of Karel Havlíček

ABSTRACT: The language of Czech classical prose writers has been well characterised so far. Many Czech linguists have lately focused on the language of epistolography. Mainly, private letters drew their attention and this was due to (among other things) their immediality and close relation to the spoken language. Our project analyses the letters written by and addressed to Karel Havlíček, a Czech journalist and prose writer of the mid-19th century. A preliminary corpus consists of 548 transliterated letters (approximately 250.000 text words), which is a half of a total of more than 1.100 letters (of which there are about 350 in German and several others in further languages). The letters in foreign languages have to be translated for the edition in preparation. Search for an appropriate equivalent and its selection from a set of competing means inspire the linguist to carry out a research into the mid-19th c. Czech. This paper describes the usage of words selected out of the corpus, e.g. some kinds of conjunctions and particles, and reflects on the criteria for selection of appropriate equivalents for translation. Its wider task is a description of the mid-19th c. Czech based on reliable data and indication of some possibilities for further research.

KEY WORDS: mid-19th c. Czech, correspondence, Karel Havlíček Borovský, language corpora, conjunction, particle

KLÍČOVÁ SLOVA: čeština poloviny 19. století, korespondence, Karel Havlíček Borovský, jazykový korpuz, spojka, částice

Investigating *nepřizpůsobivý* as a key word in critical analysis of Czech press reports on Roma

Tess Slavičková

University of New York in Prague

tslavickova@faculty.unyp.cz

ABSTRACT: This paper works with data provided by the Czech National Corpus to consider the use of *nepřizpůsobivý* (inadaptable) by the Czech mainstream print media as a code word that is widely understood to signify a Roma citizen. The study shows that *nepřizpůsobivý* is used far more frequently in journalism than in other text genres and that its use has increased over the past decade. Examination of collocations reveals that *nepřizpůsobivý* typically is associated with negative reports on housing, residency and crime. This paper can also be seen as a case study to illustrate the usefulness of corpus data to critical discourse analysis and the role of the corpus in providing quantitative support to qualitative research in general.

KEY WORDS: corpus, CDA, media, otherization, Roma, *nepřizpůsobivý*, quantitative, qualitative research, frequency, collocation, attribution

Zkoumání slova *nepřizpůsobivý* jako klíčového slova v kritické analýze českých novinových zpráv pojednávajících o Romech

ABSTRAKT: Článek založený na datech z Českého národního korpusu zkoumá užívání slova *nepřizpůsobivý* v hlavních českých denících. *Nepřizpůsobivý* je ve skutečnosti užíváno jako zástupné slovo pro Romy / romskou populaci. Výzkum ukazuje, že toto slovo se používá daleko častěji v rámci publicistiky než v jiných typech textů a že jeho frekvence v posledních deseti letech výrazně stoupla. Kolokační analýza odhaluje, že slovo *nepřizpůsobivý* se typicky vyskytuje v negativních kontextech v novinových článcích o bytech a bydlení obecně, o soužití občanů a o kriminalitě. Tento článek může být nahlížen i jako případová studie, která je příkladem využití korpusových dat v kritické analýze diskurzu a zároveň dokládá roli korpusu v poskytování kvantitativní opory v rámci kvalitativního lingvistického výzkumu.

KLÍČOVÁ SLOVA: kritická analýza diskurzu, Romové, kvantitativní a kvalitativní výzkum, vyčleňování z většinové společnosti, minority, kolokační analýza

František Čermák: Jazyk a slovník. Vybrané lingvistické studie

Praha: Nakladatelství Karolinum 2014, 524 s.

Zdeňka Hladká

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno

zdna@phil.muni.cz

V roce 2014, v předvečer svého letošního životního jubilea, k němuž si dovoluujeme popřát vše dobré a stálou tvůrčí invenci, vydal František Čermák publikaci, která ve výběru studií a článků prezentuje padesátiletí jeho vědecké práce a uvažování o jazyce.¹ Vzhledem k rozsahu souboru, v němž se odráží širě Čermákova odborného zaměření i příkladná pracovitost, není cílem tohoto příspěvku shromážděné texty analyzovat, ba ani je deskriptivně představit, nýbrž pouze upozornit na titul, který si zaslouží pozornost lingvistické obce.

Práce výstižně nazvaná *Jazyk a slovník* (autor se vždy zajímal o jazyk jako celek, resp. o jazyk/jazyky v mnoha dílčích aspektech a souvislostech, ale zároveň za dominantu své celoživotní vědecké orientace zvolil lexikon) obsahuje 45 studií a článků věnovaných centrálním i opomíjeným oblastem studia češtiny i jazyka vůbec. Soubor zahrnuje česky a zčásti též anglicky psané stati publikované v renomovaných domácích i zahraničních časopisech, ve sbornících, v úvodech k editorským a překladatelským počínům apod. Zajímavé jsou mj. ty případy, kdy Čermák do souboru zařadil modifikace jedné studie (motivované rozdílným jazykem, určením příspěvku apod.), protože právě jejich zdánlivě malé difference jsou mnohdy poučnou výpovědí o procesu hledání odpovědí na položené otázky. Pedagogickou komponentu Čermákovy odborné činnosti v souboru zastupují přednášky pro studenty Letní školy slovanských studií, o

¹ Jako výběr z padesáti let přemýšlení o jazyce je práce charakterizována v předmluvě i na obalu, její jádro však představují stati z autorova vrcholného tvůrčího dvacetiletí mezi roky 1990 a 2010. Z období před rokem 1990 pochází pouze 5 statí, rok 2010 přesahují 4 statí (v těch Čermák spíše nastiňuje otázky, které by se měly teprve řešit). V komplexnosti je celé padesátiletí (1963–2013) zastoupeno v závěrečném bibliografickém přehledu Čermákovy tvorby.

nichž si dovoluujeme poznamenat, že mnohdy nejlépe vystihují danou problematiku (což je zkušenost, kterou s příspěvky pro LŠSS má většina lingvistů, neboť v přednáškách pro zahraniční studenty se autoři zpravidla vyjadřují nejkonzentrovaneji, nejsrozumitelněji a také nejsvobodněji), a je proto dobře, že jsou takto zpřístupněny širšímu okruhu recipientů. Ostatně zpřístupnění studií obsažených v málo dostupných domácích i zahraničních zdrojích a jejich vzájemné usouvztažnění bylo hlavním důvodem vydání publikace.

Soubor pochopitelně není kompletním shrnutím Čermákovy tvorby na úrovni studií a článků, ale výběrem, který jako pendant k pracím knižním promyšleně dotváří obraz autorova pohledu na jazyk. Více méně stranou je ponechána problematika frazeologie a idiomatiky, jejíž reflexi v relativní komplexnosti (včetně studií a článků) podává práce *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and General Phraseology* (2007), upozaděna je i oblast slovo-tvorby, detailně zpracovaná v knize *Morfématica a slovtvorba češtiny* (2011), a jen okrajově zastoupen je rozsáhlý objem Čermákových prací z korpusové lingvistiky, jakkoli (abychom užili Čermákův oblíbený výraz) jsou korpusové přístupy metodologicky přítomny v řadě prezentovaných statí. Z hlediska tematického se výběr zaměřuje především na obecnou lingvistiku a problematiku lexikonu, ale dává prostor i některým dalším autorovým „vlajkovým“ tématům, k nimž patří např. jazyková sémiotika nebo problematika české kodifikační praxe.

Soubor je formálně rozdělen do dvou oddílů: A) **Lingvistika, její osobnosti a základní pojmy**, B) **Sociolingvistické příspěvky a jiné**. První oddíl se dále tematicky člení do pěti částí: 1) **Lingvistika a její klasikové**, 2) **Některé základní lingvistické pojmy**, 3) **Lexikon, jeho aspekty a pojmenování**, 4) **Sémiotika lexikonu**, 5) **Lexikální kombinatorika**. Ve skutečnosti se však práce obsahově dělí „do tří základních oddílů, přinášejících příspěvky obecně lingvistické, lexikologické a sociolingvistické“ (Předmluva, s. 7).

Nejvíce prostoru (cca 250 stran) je v souboru věnováno problematice lexikonu. Ve dvaceti teoreticky i empiricky zaměřených statích, bohatě materiálově podložených, autor sleduje obecné i dílčí lexikologické otázky, často s přesahem do oblasti lexikografie. Zabývá se paradigmatickou a syntagmatickou slovníku, jazykovou nominací, vztahem slovníku a syntaxe, lexikologickými aspekty valence, možnostmi popisu lexikálního významu ad. Opakovaně a v různých aspektech analyzuje sémiotiku slovníku, mj. se zaměřením na indexiální prvky a evaluativnost, a též lexikální syntagmatiku, mj. s novátorskou akcentací materie z oblasti konjunkcí a partikulí. Oddíl věnovaný slovníku si asi nejvíce zaslouží paralelní čtení s autorovou knižní produkcí, zejména s monografií *Lexikon a sémantika* (2010),² pro niž se řada statí publikovaných

² Těto práci jsme se věnovali v recenzi Hladká, Z.: Po dlouhé době kompendiální práce o lexikonu. *Naše řeč*, 95, č. 2, 2012, s. 99–102.

v souboru stala podkladem. Je zajímavé sledovat přetavení dílčích analýz či detailních materiálových a klasifikačních sond do obecnějších postulátů kompendiální práce o lexikonu.

Zejména v části věnované lexikonu zřetelně vystupuje Čermákův základní přístup ke studiu jazyka, tj. úcta k materiálu, užívání korpusových dat a frekvenčních údajů, vyhodnocování jevů na škále a strukturalistické teoretické zakotvení.³

Strukturalistická východiska svého lingvistického uvažování Čermák zdůrazňuje opakovaně. Ve studiích první části souboru (Lingvistika a její klasikové) navíc explicitně mapuje život a dílo Ferdinanda de Saussura (připomeňme, že právě Čermák – na přímý popud V. Skaličky – přeložil do češtiny *Kurs obecné lingvistiky*) a záslužně analyzuje shody i difference v názorech zakladatele evropského strukturalismu a členů Pražského lingvistického kroužku. Pražské škole se věnuje detailně, sleduje též recepci jejích myšlenek v dalším vývoji české jazykovědy. V přetisku úvodního slova k Vachkovu *Lingvistickému slovníku Pražské školy* k tomu píše (s. 76): „K historii, zvláště pak klasické, se vracet musíme už z intelektuální povinnosti, tím spíš však v tomto případě, kdy ta historie, byť v leccem už později dál rozvíjená a přetvářená, stále žije.“ S vědomostí Čermák vzpomíná i na své učitele z okruhu pražských strukturalistů, zejména na Vladimíra Skaličku, jehož školení využil mj. ve svých typologických pracích (v sledovaném souboru zastoupených např. rozsáhlou studií *Typology of the Germanic Languages with Special Reference to Dutch* z r. 1978). Příspěvky věnované Vladimíru Skaličkovi patří v rámci celého souboru statí ke čtenářsky nejpřitažlivějším, a to nejen značnou mírou informativnosti, ale též osobním tónem; bezesporu zaujme i rozsáhlý výběr citací Skaličkových výroků, opírající se o Čermákovy zápisky Skaličkových přednášek z let 1959–1974 (*Hledač podstaty jazyka Vladimír Skalička* z r. 2004).

Strukturalistická východiska nezapře ani druhá část vstupního oddílu práce, jejíž studie mj. analyzují (v konsenzu s klasickými strukturalistickými postuláty nebo v polemice s nimi) základní lingvistické pojmy, jako jsou synchronie – diachronie, centrum – periferie, funkce apod. Stati v této části souboru se dále zabývají např. vymezením jednotek jazyka v systému a textu, problematikou cirkumfixů a též komparačními tématy, např. porovnáním modalitní funkce partikulí v češtině a v angličtině nebo komparací prostředků vyjadřujících obecný subjekt v angličtině, němčině, francouzštině a češtině.

Poslední oddíl souboru, věnovaný sociolingvisticky orientovaným příspěvkům, sleduje v několika modifikacích jedno z frekventovaných témat Čermákových prací o jazyce, a to postavení a fungování spisovné a obecné češtiny

³ Už v recenzi na monografii o lexikonu jsme zdůraznili, že Čermák upřednostňuje práci s daty nezávislou na konkrétní teorii. S tímto přístupem konvenuje i jeho – v souboru studií až redundantně – deklarovaná – kritika Noama Chomského.

a problematiku české kodifikační tradice. Čermákovo odsouzení kodifikační preskriptivnosti nabývá v chronologickém vývoji jeho studií zřetelně na intenzitě, ne vždy však na argumentační přesvědčivosti. Ve vztahu k těmto otázkám lze na oba póly názorů použít Skaličkův výrok (prezentovaný v souboru Čermákových statí na s. 63) „*Vše, co lingvista prohlásí, platí vlastně jen do určité míry.*“

Vedle zmíněného okruhu příspěvků zahrnuje poslední oddíl souboru i několik statí, které se poněkud vymykají hlavním zpracovávaným tematickým blokům, tedy varia. Patří k nim např. zamyšlení nad situací malých evropských jazyků, k nimž se řadí i čeština, nebo nad mezinárodními umělými a mezinárodně užívanými přirozenými jazyky. Zahrnuta je také stať o využitelnosti statistiky v lingvistice, z níž je možno citovat i jakési autorovo metodologické krédo (s. 502): „*Každý vážně míněný lingvistický závěr by dnes, v době existence korpusových dat, měl být opřený o jejich kvantitativní poznání, kdy si lze klást otázku sice tradičně povahy kvalitativní (především sémantické) a dospívat k přesnější odpovědi na ni právě pomocí poznání kvantitativního.*“

Sledovaný soubor statí je autorským výběrem. Lze předpokládat, že každý autor nejlépe ví, které z jeho dílčích prací (nereflektovaných v monografiích) mají největší informační hodnotu a nejsmysluplněji dotvářejí obraz jeho lingvistického uvažování. Soubor *Jazyk a slovník* tuto tezi potvrzuje a rozhodně stojí za přečtení.

GRANTOVÁ PODPORA

Tento příspěvek vznikl s podporou projektu GA ČR: P 406/11/0294 Nový encyklopedický slovník češtiny online.

Kateřina Rysov: O slovosledu z komunikačního pohledu

Praha: stav formln a aplikovan lingvistiky 2014, 232 s.

František Štcha

stav pro jazyk esk AV R, v. v. i., Praha

sticha@ujc.cas.cz

Monografie Kateřiny Rysov o slovosledu souasn psan češtiny je teprve druhou vaštovkou ohlašující v eskch zemích jaro ili nástup empirického vzku zkusmu slovosledu psan češtiny a jeho spontnn respektovaných norem. O prvn z obou těchto vaštovek, monografii Šrky Zikánová, jsem referoval ve třetím isle tohoto časopis z roku 2011. Dvě utl monografie za čtyři roky sice není přili rychl tempo, avšak protože soustavn výzkum rozsáhlého a reprezentativního jazykového materiálu, jak dnes představují velk elektronick korpusy, je v lingvistice pořd ještě raritou, musíme být vdeni i za sebemenší pokrok směrem k empirii a jejím plodům, neboť za „vědu“ se v našem oboru stále ještě pokládá něco docela jiného neŹ empirick výzkum a zobecňování jeho výsledků, jak je tomu v přírodních vědách. Lingvistickou „vědou“ mají být naopak chomskinsk teorie a jejich nejrůznější odnoŹe, jimŹ primrn jde nikoli o to, jak přrozen jazyk funguje v přrozen komunikaci a jak jsou jeho – zpravidla jazykov specifick, nikoli univerzln – spontnn respektovan pravidla, ale o konstruování teorií bez ohledu na realitu jazyka nebo jen s ohledem minimálním, nasmrovanm podle potřeb teorie. Nejde-li o teorie tohoto druhu zamren zhusta na rzn formalizace, pak nechť jde o logizovn a filozofování toho či onoho druhu, ale důraz at je kladen na úroveň teorie, nikoli na mnoŹstv a kvalitu poznatků o realitě jazyka. Vzдорovat tomuto poŹadavku reálnou výzkumnou prací znamen vystavovat se riziku (spíše implicitního) obvinn z „nevědeckosti“ a/nebo z ignorance. Není pak divu, Źe mlad badatel usilující o zalenn do „vdeck komunity“ a o získání grantů zkonit podléhá teoretickm tlakům a je jimi formován k obrazu otc teoretiků. Tento jev lze – v podstatn výšší míře neŹ u Š. Zikánová – dobr vnímat i v monografii K. Rysov. Jakkoli je mi celá tato knŹka sympatick svm citeln poctivm úsilím dobrat se objektivn pravdy, nemohu obejít mnoh její slep ulcky a ulice, kter

vedou z přilii obecn a přilii arbitrrn zvolených teorií a vytrácejí se při střetu s jazykovou realitou.

To, co jsem kriticky poznamenal uř na adresu řrky Zikánová, se znovu opakuje v kniřce K. Rysov: Abychom pracovali „vědecky“, nelze prost něco předpokládat, a pak to dokázat (v genetice by to např. mohla být konkrtn funkce některého nekódujícího uřeku DNA), nbrř je naopak třeba (pokrytec-ky) předpokládat opak toho, co předpokládáme, a tento pedpokldan opak pak zjiřtnmi fakty vyvrtt. To pokládám za krajn pochybn a nedvryhodn ponn. V recenzi monografie řrky Zikánová jsem napsal, ře tu jde o ulitbu prodnmi vdm, ale to jsem jeřt nevddl, ře takto se nepostupuje ani ve vědě, za niř se ziskvaj Nobelovy ceny za biochemii a lékařství.

Nyní se jiř mihu věnovat tomu, jak je monografie K. Rysov zaměřena a organizována a hlavn tomu, jak poznatky prnř.

Zajímavostí, která stojí za zmínku i v recenzi, je jiř krtk *Předmluva řrky Zikánová*. Říká v n velmi hezky hned na zaatku, ře „*Jedna z velkých krás českého jazyka spoívá v jeho slovosledu. Slovosled ˇeřtiny je totiž siln promnliv [...], ale zároveň v něm cítíme zřejm omezen.*“ K tomu chci dodat toto: Díky mořnostem prce s velkm korpusem, jak dnes představuje NK, resp. souhrnn korpus SYN, jsem čím dál víc pesvdčen o tom, ře vřtinu z vřemořnch omezen slovosledu souasn standardn psan ˇeřtny *nectme* ani my lingvist, natoř břn uřivatel. Ten si může spáře jen velmi okazionln uvědomit, ře njak slova, z nichř skládá větu, nemůže umstt tam, kam je nejprve umstl, a ře aby mu věta „zněla dobr“, musí svůj pvodn slovosledn náčrt tak ˇi onak zmnit. Pekladaatel z cizího jazyka do jazyka mateřského bude pochopiteln tmto „poctm“ vystavován téměř permanentn, zatímco spisovatel si podle své ntury ani nějakého vědomého usl pri stylizaci vt svého prozaického díla nemusí být vůbec vědom. A pokud bude tu a tam njak „omezen“ poctvat, pak je pravdepodobn bude prisuzovat spáře stylu neř normám gramatiky. Neboť jsou-li tyto normy dosti pevn, pak si je uřivatel jazyka, není-li na n ve svém lingvistickm výzkumu prv zaměřen, nijak neuvědomuje.

K. Rysov se ve své kniřce věnuje jen malému výseku z množiny reálných slovosledných jevů a norem v souasn psan ˇeřtin. Stranou tu zůstávají nejen ˇetn a dosti složit normy jádra oblasti fixního slovosledu, tj. pozice a kombinatorika přklonek, ale také širok oblast vlastního aktuálního ˇlenn věty na téma (mnořinu témat) a rma. Nikterak tím nechci naznačovat, ře jde o nedostatek. Spáře naopak. Vlastním zájmem autornm je zjistit a statisticky vyhodnotit preferovan pořad větných ˇlen, zejména jejich dvojic – například pozice objektu a okolnostnho uren (tradin a v autorn terminologii ‘přsloveknho uren’) nebo uren msta a uren ˇasu atd. Zajímá ji, čím vřim jsou normy ˇi preference tohoto pořad určovány nebo ovlivnovny. V uvahu tu prchzej převřim tri faktory: syntax věty určována valencí jejího predikátu, lexikln npln věty a aktuln komunikační zmř autorův, kter je ovřem ve

znan míře preduren celkovou vystavbou textu a pořadavky na jeho kohe-
renci.

Autorka si vetřinou klade dobre otazky a vetřinou na ne dobre odpovida. Nicmene je pod silnym vlivem teoretickych vychodisek, postulatu a badatelske-
ho ramce kolektivu, jehoř je souasti, coř nemusi byt vřdy jen vyhoda; v nekterych ohledech muře jit naopak o demotivaci hledet jinymi smery.

Začnu nyní probirat jednotliva autorčina vychodiska, jeji zamery, odpovedi na kladene otazky a prezentovane statistiky, jak v knize nasleduji za sebou.

Ve treti kapitole sve kniřky, nazvane *Teoreticka vychodiska*, K. Rysova nej-
prve probira pojem kontextove zapojenosti v *Mluvnici eřtiny* a ve FGP a zjiřtu-
je tu i nektere zasadni rozdily. Upozornuje např. na to, že „*Funkcni generativni
popis nepocita s tım, že by se v tematu, resp. v zakladu vety mohly objevit prvky
kontextove nezapojene.*“ (s. 23) To je ovřem konstatovani zcela zasadniho vy-
znamu a je dobre, že to Rysova pripomina (neboř v lingvistice myslim zdaleka
neni beřne, že se trvale pocita s jistymi teoretickymi stanovisky, pokud nebyly
konsenzualne odsunuty do historie oboru). Pokud totiž nepocitame s tım, že
vetny člen umiřteny na zaatek vety muře byt kontextove nezapojenym třema-
tem, pak mame tri mořnosti, jak se k hypoteticke mořnosti kontextove nezapo-
jenosti vetneho členu umiřteneho za zaatek vety teoreticky postavit: (a)
takovy zaatkovy vetny člen prohlasit za rema; (b) takovy vetny člen prohlasit
za kontextove zapojeny; (c) takovy slovosled axiologicky znemořnit jako vadny.
Ke treti ze jmenovanych mořnosti se ovřem dnes sotva nekdo z lingvistu odvazi
(leda opravdu v krajnim pripade – např.klad v evidentne řpatnem překladu),
takže ve skutečnosti mame jen mořnosti dve. I tak je to dost, neboř neshodnout
se ani na tom, zda nejaky vetny člen je třema, nebo rema, je docela na pověře-
zenou. Uvedu elementrni prıklad: Nemecka veta *Ein Hund bellte* (doslova: *Pes
(za)řtekal*), muře byt souasti charakteristiky romanoveho prostředi a toho, co
se v nem odehrva. Za tohoto predpokladu je velmi pravdepodobne, že tu jde
o pravou a uplnou kontextovou nezapojenost subjektu *ein Hund*, jestliže ani o
tomto ani o řadnem jinem psu drive v textu nebyla rec a ani nebylo nijak nazna-
ovano, že v danem prostředi by se mohl vyskytovat nejaky pes, ktery by mohl
zařtekat. Zaroven vřak subjekt *ein Hund* nemuře byt beřnym rematem, neboř
by muselo jit o rema kontrastivni, jimž by se zdurazovalo, že to, co zařtekalo,
byl pes (a ne treba liřka). tenar takove vety by si i pri teni „v duchu“ vetu in-
tonoval tak, že na slovo *Hund* by polořil zesilene intonacni centrum. Takove
kontrastovani by vřak steři davalo nejaky rozumny smysl. Za tehto okolnosti
je, domnivam se, teřzke najit nejake lepři reřeni neř to, že v nemecke vete *Ein
Hund bellte* je subjekt kontextove nezapojenym tematem teto vety.

Avřak at tomu bude teoreticky jakkoli, z hlediska reality jazyka je rozhodu-
jici, že v nemcine (stejne jako treba ve francouzřtine i anglitine) jsou podobne
slovosledy dosti beřne, zatimco v eřtine jsou prakticky vyloučeny. Takovy je
uzus, ktery lze dnes pomerne velmi snadno objektivne dokazat. Nemeckou vetu

Ein Hund bellte tedy kařdy do češtiny přeloží *Zaštekal pes*, eventuln *Ozvalo se zaštekn (psa)*. K. Rysov se tmto otázkám ovšem nevěnuje. Uř tento elementární příklad tedy alespoň naznačuje, ne-li přímo ukazuje, že se slovoslednými univerzliemi, po nichž se ptá a které zčásti i hypoteticky předpokládá K. Rysov, je lépe předem nepočítat.

Jestliže se autorka na s. 22 ptá, jak je tomu s kontextovou zapojenost některého či kařdho z členů vt typu *Njak dvka rozbila vzu*, pak je bezpodmnen nutn o těchto věcech uvařovat z hlediska textu, v němž takov věta může být uřita. V opanm přpad půjde o ir teoretick spekulace, které nemusejí mít s jazykovou realitou nic společného.

Vvhch o kontextov zapojenosti se často (zejména v okruhu FGP) ope-ruje s tzv. otzkovm testem. Ten nám sice může někdy něco naznačit nebo může umořnit uspořádání mořnch „kontextových rmc“, avřak kařd takov „test“ principiln zůstává v mezích rz subjektivitě, neboť je to přv studovaný slovosled a jeho kontext, co nás k onm otázkám motivuje. Navíc nkter z těchto otázek mohou na někoho (např. na mne) působit ař komicky. Tak je tomu i s otázkou . 5, jiř ve svém otzkovm testu formuluje K. Rysov: *Co dlal utonk s brankou?* Tato otázka se spolu s dalřmi sedmi otzkmi týká slovosledu věty *Utonk poslal do branky pt gl.* Mne by tu spíše zajímalo, zda se v reálných textech vyskytuje častěji posloupnost slov *poslal (vstřelil apod.) do branky*, anebo naopak *do branky poslal (vstřelil)*. Ale studovat tyto věci se mořn někomu zd mlo „vdeck“. Nicméně na otázku mnou polořenou získáme z NK během chvilcky odpovd: *poslal do branky* – 355 dokladů, *do branky poslal* – 63 dokladů. Nehled na míru vědeckosti tak získáváme zajmav a cenn poznatek. Nemlo by být třeba podotýkat, že ze sumy podobných poznatků je později třeba vyvodit njak obecn závěr. Ale nemlo by tomu být naopak, jak se zhusta v lingvistice děje.

K. Rysov dle uvařuje o tom, kter z následujících dvou slovosled je bezpřznakov (aniř ovšem uřiv termínu ‘bezpřznakov’): *Karel poslal balcek do Hradce* anebo *Karel poslal do Hradce balcek*. Autorka se domnívá, že př kontextov nezapojenosti objektu i uren msta je mořn pouze slovosled první. V tom s ní souhlasím. Jenže jde o to, na zklad čeho lze toto tvrdit. Rysov se domnívá, že na zklad sémantiky slov ve větě uřitch: slovn spojen *do Hradce* je více konkrtn a více sémanticky naplnn. S tímto tvrzenm lze souhlasit, ale nelze je nijak (ani nepřímo) dokázat. Je vřak také mořn vyjít z empirického poznatku, že urit druh tematických větných prvků, jimř říkám „tma navazovací“, bývá často umístěování přv doprostřed věty. A to může být důvod, pro ve větě *Karel poslal do Hradce balcek* vnímáme uren msta *do Hradce* jako kontextov zapojen. A tento důvod jiř objektivn (alespoň nepřímo) dokázat lze.

Rysov dle rekapituluje, jací jsou hlavn initel ovlivňující výpovědní dynamnost podle *Mluvnice eřtiny 3*, a věnuje se zde nejprve „stupnici tematic-

nosti“ z hlediska valence, resp. jednotlivých větných len, vypracovan L. Uhlřovou a poté postulátům mluvnice o tom, jaký vliv na výpovědní dynamnost m lexikln sémantika. Nsledn resumuje hlavní poznatky, které mluvnice poskytuje o činitelích ovlivňujících větnou linearitu. Z nich bych vyzdvihl autorčino tvrzen, že „*homonymní tvary substantiv v pozici podmětu a komplementu mj podle mluvnice ustálenější slovosled ne tvary nehomonymn*“ (s. 44) Tento zcela zsadn poznatek (jde-li opravdu o poznatek zaloen na spolehlivm výzkumu jazykových fakt), přiznvm se, neuvzl v m paměti, co sebekriticky pokládám za skandln. Tm spíše by ovšem bylo záhodno snažit se toto tvrzen *Mluvnice češtiny* potvrdit, nebo vyvrtt. Díky dnešním zcela bezprecedentním monostem výzkumu jazyka by to mlo být mon. (Doporučoval bych přitom raději nepředpokládat, že toto tvrzen je nepravdiv, a nesnažit se dokazovat nepravdivost této nepravdivosti, ale jednodue se snažit zjistit obektivn pravdu – neboť v mnoha případech to je mon.)

K. Rysov v podstatě respektuje základní postulát o tom, že základní slovosledn uspořádání věty je takov, kter frekvenn převauje nad jinm, avak upozorňuje, že „*slovosled převaujc ne vždy m být zároveň základní*“ (s. 44) Tento výrok jsem nejprve nepochopil a pokládal ho za absurdn. Teprve později jsem si uvědomil, jak to autorka myslela: základní slovosled je zjištěn na urit obecnější rovině abstrakce přv na zklad jeho převaujc frekvence, avšak v rámci této abstrakční rovn můžeme najít přpady, kter m slovosled opan – me tomu tak být např. ve frazmech: *hledat jehlu v kupce sena (hledat co kde)* proti obecnějšímu *hledat v tašce knihu (hledat kde co)*. Slovosled *Eva hledá v tašce mobil* bude obecn frekventovanější ne slovosled *Eva hled mobil v tašce*, protože ve druhm přpad budeme vzhledem k panujícímu zu a jeho normám vnímat *mobil* jako kontextov zapojen „navazovací téma“ (k pojmu „navazovací tma“ viz Akademick gramatika spisovn češtiny, s. 583–588) a protože pravdpodobn častěji hovoříme o tom, **co se děje** dílo či bude dt (*Eva hledá (v tašce) mobil*), než o tom, **co se děje**, dílo či bude dt **vzhledem k tomu, o čem je či byla řeč** (*Eva hled mobil v tašce* – věta hovoří o tom, co se děje vzhledem k mobilu, o kter v dané situaci jde.)

Fakt, že v mnoha přpadech můžeme na zklad zjitnch frekvenčních poměří stanovit, kter ze dvou konkurenčních slovosled je bezpřznakov, a tedy základní, a kter je mon jen jako speciln kontextov determinovan, neznamená, že bychom museli „základní slovosled“ hledat vdy a vsude. Jestliže např. slovosled *Ze dřeva se vyrábí papír* je o tom, k čemu vsemu slouží dřevo, zatímco věta *Papír se vyrábí ze dřeva* (s. 45) je o tom, z čeho se vyrábí papír, pak je snad nasnadě, že hledat tu „základní slovosled“ nemá mnoho smyslu. Nehovořl bych tu proto o „obtznm rozhodování“ (s. 45), ale spíše o jeho zbytečnosti.

Pokud jde o tzv. „systmov uspořádání“, je podle mne třeba ho hledat pouze ve frekvenčních pomřech, pochopiteln uplatňovaných nikoli mechanicky, ale s ohledem na význam věty, druh textu a jeho celkovou úroveň. Co je

„celkov uřovn“ určitého textu, je sice samozřejm do jisté míry otázka subjektivního náhledu, avšak právě jen do jisté míry. Neboť existuje množství ukaza-
tel této uřovn (spisovnost vs. nespisovnost jazykového tvaru atd.)
Podstatnou okolností také může být specifcnost syntaktick struktury věty
a zcela konkrtn i urit specificky způsob vyjdřn větného členu.

S otázkou „systémového uspořádání“ tsn souvisí rozliřovn „povrcho-
vho“ a „hloubkového“ slovosledu. Jiř ve zmnvan recenzí monografie Šrky
Zikánová jsem napsal, že toto rozliřovn nepokládám za přlš smyslupln
a rozpaky, kter lze v těchto souvislostech vystt s monografie K. Rysov, se
zdj má pochybnosti spáře potvrzovat. Nejvymluvnjř je snad to, že autorka
několikrát ve své knížce opakuje, že ona se věnuje pouze slovosledu povrcho-
vmu. Proč to ale dl? Nebude to třeba proto, že slovosled může být jen jeden?
Anebo m pojem hloubkového slovosledu znamenat jeho bezpříznakovost? Po-
jem „bezpřznakovost“ je v lingvistice tuřm starř než pojem „hloubkovost“
a uplatňuje se ve vřech rovinách jazyka (být pvodn vyřel z fonologie), i kdř,
a to je třeba přznat, ne vřdy zcela racionln. Ale právě v případech slovosled
jako (a) *Poslal balcek do Hradce* a (b) *Poslal do Hradce balcek* by byl pojem
bezpřznakovost pojmem o dost jasnřm než pojem hloubkovost. Variantu
(a) bychom mohli prohlst za bezpříznakovou proto, že její prostředn vtn
len nemusí, ale může být kontextov zapojen, zatímco variantu (b) bychom
prohlsli za příznakovou proto, že její prostředn vtn člen může být pouze
kontextov zapojen. S protikladem kontextov zapojenost a nezapojenost
středního větného členu pak pochopiteln může souviset řada jiných okolností.

K. Rysov dobr vid nkter z problémů tradcnho pojmosloví, ale nelze
se j přlř divt, že se neodvazuje sáhnout k radiklnjř kritice. Na s. 53 např.
přše: *„Tato teorie ale do jisté míry polemizuje s vlastn existencí systémového
uspořádání, protože podle P. Sgalla a kol. (1980: 69) by uspořádání kontextov
nezapojených prvkv nemlo být ovlivněno výběrem mluvčího, ale zejména typem
participantu.“* Jestliže urit slovosled urit věty není a nemůže být ovlivnn
volbou mluvčího, přesnjř řeceno pisatele (neboť slovosled mluven řeci není
předmětem výzkumu), pak tu lze mluvit o slovosledu fixním a ten postavít do
protikladu ke slovosledu aktuálnímu, kter je naopak zvisl na tom, co chceme/
můžeme ve větě učinit tématem a co rmatem. Termíny slovosled „fixn“,
„aktuln“, „přznakov“ a „bezpřznakov“ mluví samy za sebe – na rozdíl od
termínů slovosled „systmov“, „hloubkov“ a „povrchov“.

Snaha soudob „teoretick“ lingvistiky hledat a nalézat jazykov univerz-
lie vede K. Rysovou mrn na scestí, kdř dosti podrobn komentuje stupnici
„vlastních rmat“ známého německého gramatika W. Flminga a pokouř se ji
učinit východiskem vlastního výzkumu týkajícího se eřtiny. Mezi eskmi
germanisty je ale obecn známo, že v některých centřlnch slovosledných je-
vech je či bývá pořd některých větných len uvnř věty opan, než jak je
v eřtin. Nmeck věta klade kvůli syntaktickému vtnmu rámci břn tma

ař na konce věty, zatímco v češtině je tento slovosled zpravidla příznaov, nikoli základní, natoř jedine mořn, jak je tomu v němčině. Také kontextov nezapojen vtn prvky se v němčině dosti břn umstuj na zaatek věty (ať tyto prvky nazveme téma, nebo rma), coř je v češtině rovnř spáře vjimen a příznaov. Vycházet tedy z hypotézy týkající se němčině (navíc takov hypotézy, kter není zalořena na výzkumu rozsáhlého korpusového materiálu, neboť ten ani v t době nebyl k dispozici), je tedy ponekud nedomyřlen.

Ukřu nyní postupn, ře autorka po slibnm rozjezdru sklouzává do přilř těsného teoretického rámce, kter informativnost a patrn i pravdivost některých z jejchetnch statistik sniřuje.

Jádrem monografie je řest kapitola, rozdelen dotyř podkapitol. Hned na zaatku první z nich nalézáme tabulku prezentující stupnici 38 vtnchlen z hlediska míry jejích kontextov nezapojenosti. Míra této nezapojenosti se v této tabulce pohybuje v rozpětí od 22 do 94 procent. Kdybychom neznali souvislosti a východiska tohoto výzkumu, museli bychom toto zjiřtn pokládat za jeden z nevjznamnřch výsledků studia českého slovosledu vůbec. Jak jsem vřak jř obecn naznačil, jsou tyto údaje velmi pravdepodobn dosti nespolehliv, a to z nkterchduvod. Nejzvařnř z nich jsou dva: Rysov pochopiteln pracovala s PDT, kter je sice peliv manuln anotovan (tagovan), avřak ve srovnání se souhrnnm korpusem SYN NK je mnohonsobn menř a pro studium mnohých jev slovosledných je pravdepodobn přilř mal. Jeřt zvařnřmm duvodem mal spolehlivosti je ale patrn fakt, ře oněch 38 vtnchlen je výsledkem práce jednoho tmu lingvist na MFF a ne kařdy gramatik charakteristiky těchto syntaktických hodnot akceptuje tak, jak byly vymezeny. U některých z těchto syntaktických funkcí je pak neshoda mezi týmem J. Panevová a jinými gramatiky enormn. Týká se to předevřm dvojice centřlnch pojmů-termínů *aktor* a *patiens*. K nim se podrobněji vrátím později. Nyní chci upozornit na obecnř problem. Patrn malokdo mimo tm lingvist na MFF bude mít nějakou konkrtn představu o tom, jak vypadá ve větě vtnylen s názvem *měřítko*, *substituce*, *rozdl*, co je to *specifikace substantiva*, není-li to atribut atd. K. Rysov snad svou kniřku nevydala pouze pro lingvisty z MFF a je proto velk řkoda, ře kařdou z oněch 38 syntaktických funkcí neozřejmila alespon jedním příkladem.

V lingvistice se bohuřel stále velmi málo pracuje „kumulativním“ způsobem, jak je to v přírodních vědách břn uř nejméně 200 let. A tak bohuřel nelze očekávat, ře cokoli skuten nového a významného někdo zjistí, bude dřvei později zahrnuto do sumy poznatků, kter bude pro souasn i budoucí badatele zvzn. Asi před 30 lety byl vysloven názor, ře v lingvistice jsme na tom podobn jako ve fyzice, neboť „vře, co bylo mořn objevit rychle a snadno, bylo jř objeveno“. Něco takového mohl ovřem vyslovit jen ten, kdo neměl tuřeni kdo zavřel oi před tím, co vřechno bylo objeveno ve fyzice, a jak ve srovnání s tím mlo toho bylo skuten „objeveno“ v lingvistice. Navíc: Kdo dnes zn n-

co z toho, co objevila lingvistika 19. a prvn poloviny 20. století? Nn divu: Tam, kde panuje subjektivita a nedůvěra v mořnost vůbec něco v jazyce objevit, nelze ani očekávat nějakou kumulaci vědění. Kdyby tato nedůvěra neexistovala, jak bychom si vysvětlili přetrvávající nezájem o empirickou paci s jazykem?

Nejsem si jist, zda K. Rysov měla při psaní sv knžky nějakou představu o tom, kdo tuto knížku bude ist a jak informace z ní bude čerpat, aby je navril na hromádku znalostí, kter jíž m k dispozici. Jinak by snad příkladovými vetami tolik nešetřila. V její tabulce shodou (bohuřel nevím jakých) okolností je na prvnm mst s pouhými 22 procenty kontextov nezapojenosti vtn člen nazvan „měřítko“ a na místě posledním s 94 procenty kontextov nezapojenosti vtn člen nazvan „míra“. Vtn členy, jejichř název m tentř kořen a kter znějí skoro stejn, jsou ve stupnici kontextov nezapojenosti umístěny na opačných polech. Očekával bych tu alespoň minimln komentář. (Samozřejmě vm, ře slova *měřítko* a *míra* jsou slova označující v češtině velmi rzn věci, to zde jen situaci záměně vyhrocuj.) Rysov si je těchto věcí zasti vědoma, neboť na s. 84 poznamenává, ře její výsledky nemusejí být s výsledky L. Uhlrov „zcela porovnateln, zejména kvuli jinému nastaven kategorií“.

V subkapitole 6.2 se Rysov věnuje poad participant ve dvojici (např. uren času *kdy* + uren msta *kde*: *Narodila se v roce 1984 v Praze* vs. *Narodila se v Praze v roce 1984*).

Autorka v této souvislosti jakoby ponekud ostychav poznamenává, ře její tabulka nn tabulkou „systémového uspořadání [...] ani stupně vpovedn dynamnosti [...]“, ale ře tato tabulka „odrř **pouze** (tun F) *poty výskytů participant A a B v realizovaných vpovedch v poad A – B a pak B – A*“. Ale **co jiného** bychom měli v prvn rad empiricky zkoumat, kdř „hloubkov slovosled“ ani „vpovedn dynamnost“ nn nic objektivizovatelnho? Na s. 98 pak znovu zdurazuje: „naše výsledky odrřej povrchov slovosled, systmov uspořadání slovosled hloubkov“. Znovu jinými slovy opakují: Nesnař se K. Rysov zjistit něco objektivního o eskm slovosledu **pouze** na úrovni „povrchového slovosledu“ prav proto, ře jin slovosled objektivn neexistuje?

Rysov porovnala sv výsledky s údajů *Mluvnice češtiny* u 20 dvojic participant. U tř z nich konstatuje neporovnatelnost. Z porovnatelných 17 dvojic se pak její výsledky shodují s údajů mluvnice u 10 z nich, u 7 se neshodují.

Jenže zde nastupuje nejvážnj ze vsch problémů: pojmy *aktor* a *patiens*. Jestliže se takto označují a pojímají i členy vt, v nichř jak tradice, tak souasn gramatiky (s výjimkou prav okruhu J. Panevová) pracují s pojmem verbonominlnho (slovesn-jmenného) přsudku, pak se nelze divit, ře ve výsledcích K. Rysov mrn převládá poad *patiens* – *aktor* nad poadm, o němž se předpokládá, ře je pro češtinu základní: *aktor* (*podmět*) – *patiens*. Pro K. Rysovou je to ovšem pekvapen. Neboť pro ni stejn jako pro J. Panevovou (kter tu koncepci vymyslela) infinitiv ve větě *Je potřebn se nad tím zamyslet je aktor* a pře-

dikativn adjektivum je *patiens*. Jen zaslepenost určitou teorií dokze nerozliřovat například mezi infinitivem v platnosti podmětu a podmětem substantivním nebo zjmennm nebo mezi substantivním či zjmennm objektem v akuzativu a predikativním adjektivem. Přitom bychom mohli spáře předpokládat, že infinitiv v jedné funkci bude podléhat jinm slovoslednm zákonitostem než infinitiv v jiné funkci atd. atp., a nejprve se tedy zaměřit na více specifickou, objektivn definovatelnou strukturu než na strukturu definovanou na bázi velmi abstraktních a navíc sporných pojmů.

O predikativním instrumentálu bylo publikováno několik studií: nejmne dvě v Nař řeči – od V. Ertla (1922) a F. řtchy (1980) – a jedna ve Slově a slovesnosti (řtcha 2004), o instrumentálu vyřla i monografie O. Ulinho (1984, 2000), avřak K. Rysov bere na vdom jen „pilřře“ teorie slovosledu a aktuálního členění a teorii FGP a ostatnímu nevnjuje pozornost. Proto může bez jakéhokoli komentáře ve vtch s predikativním instrumentálem, konkurujícím predikativnmu nominativu (*Bankovka je padělkem/padělek*), tento instrumentál prohlst za „*patiens*“. Jakou informační cenu pak mají statistiky o pozici takto definovaného „*patientu*“ ve větě, jestliže se na jednu hromadu házejí věty typu *Padlkem je tento obraz a Tento padělek vytvořil neznm malíř?* Vřdyt tu lze předpokládat, že mořnost slovosledn uspořádat takov syntakticky i sdln velmi rozdln typy vět bude ovlivņovna různými soubory pravidel.

Patiensem je v teorii J. Panevová také infinitiv zvisl na fázových slovesech, např. ve větě *Ze zahraničí k nám začali jezdit i chudř turist.* Také zde lze předpokládat speciln pravidla o slovosledn pozici tohoto typu infinitivu, např. že jeho počátkové vtn postaven (*Jezdit na kolečkových bruslích přitom začala teprve loni* – SYN NK) bude vzcn a bude podléhat striktním kontextovm podmínkám, a z tohoto důvodu bude přznakov (patrn nikoli „hloubkov“). Avřak pro Rysovu je *patiens* jako *patiens*.

K. Rysov je natolik v zajetí jednoho typu teorie, že dokze zaujímat názor („podle nařeho názoru“) i ke znmm trivialitm. Na s. 114 např. páře: „*Např. věta (71) by podle nařeho názoru mohla znt i tak, jak jsme ji upravili v příkladu (72)*“; ob věty znějí takto:

(71) Nov pasování rytířů předvedli stovkám diváků na nádvoří zdejřho zámku sv umění.

(72) Nov pasování rytířů předvedli stovkám diváků sv umění na nádvoří zdejřho zámku.

V subkapitole 6.3 se autorka věnuje otázkám, jak je slovosled věty ovlivņovn valencí. Opírá se tu opět o gramatiku Flmingovu, coř je nemn problematick než v přpad stupnice rematicnosti. S univerzliemi je vřdy lépe raději nepočítat. Daleko podstatnjř je tu ovřem jin m námitka: Nazývat njak vtn člen zároveň „volnm“ a „obligatorním“ se mi zdá jednoduře nelogick. Velmi lituji toho, že jiř dvn rozliřn větných členů z hlediska míry jejich nutnosti ve větě na „fakultativn“, „potenciln“ a „obligatorn“ se ani v esk lin-

gvistice nevzilo. Je to opravdu na povzenou, uvzme-li, že toto rozlišení provedl tak renomovaný lingvista, jakm je František Daneš (jeho „tematické posloupnosti“ se naopak staly slavn), a že toto rozlišení bylo formulováno tak jasn a pregnanntn. Co jiného už lze obecn akceptovat a přidat do sumy poznatků, na niž se v dalším bdni bude navazovat?

Pokud bude jeden badatel pracovat dejme tomu s pojmem „potenciálnosti“ větného členu, a jin nikoli, nelze uvést výsledky jejich bdni v soulad. Tyto nesrovnalosti, pokud k nim dochází, by neměly být ignorovány. Navíc tu nikdy nedojde k obecnmu konsensu. Např. ve větě *Lid vyšli do ulic* je uren *do ulic* v PDT anotováno jako obligatorn, avšak pro jiného může být věta *Lid vyšli* obsahov pln, pokud bude uplatněna ve speciálním kontextu – v tom přpad bude chápat uren směru jako pouze potenciln. Avšak pokud někdo dává přednost „kráse a dokonalosti teorie“ (o podobných věcech hovořil i Albert Einstein, kter se za celý život nedokázal smířit se zkladni devizou kvantov teorie!), pak mu na jazykov realitě sam nebude a zas tolik záležet.

Vrátím se nyní k autorčině stanovisku vůči Flmingovi. Na s. 145 říká: „*bylo by zajmav přzkoumat, do jaké míry je teorie Flmingovy gramatiky platn pro nminu.*“ (Rysov totiž zjistila, že pro češtinu přliš neplatí či že pro češtinu platí jen omezen.) Proč ale autorka předpokld, že za cel čtvrtstoletí od doby, co Flmingova gramatika vyšla, se nikdo neobtěžoval jeho postulát ověřovat? Je mon, že to tak je. Pro úroveň lingvistiky jako vždy to je ovšem neblah vzitka.

Uzavřm svou dlouhou recenzi knihy Kateřiny Rysov konstatováním, že tato lingvistick monografie – nehled na moje etn zsadn námitky, anebo lépe řeceno prav proto, že k takovm námitkám provokuje – stojí za pozorn prostudovni. Pokud se dokážeme vyvázat z jejího těsného teoretického rámce, může se stát podnětem k tomu, aby po desetiletch teorií slovosledu nastoupil – nejen na jedinm pracovišti – jeho soustředn empirick výzkum.

LITERATURA:

ERTL, V. (1922): Je voják, či je vojákem? *Naše řeč*, 6, 289–313.

ŠTCHA, F. (1980): Konkurence nominativu a instrumentálu přsudkovho substantiva v současn spisovn češtině. *Naše řeč*, 63, 192–200.

ŠTCHA, F. (2004): Nominativ a instrumentál predikátového substantiva v současn češtině: sonda do korpusu. *Slovo a slovesnost*, 65, 113–132.

ULIN, O. (1984, 2000): *Instrumentál v strukturu esk věty*. Praha: Univerzita Karlova.

Adam Kilgarriff zemřel

Karel Pala

Fakulta informatiky Masarykovy univerzity, Brno

pala@informatics.muni.cz

Adam Kilgarriff zemřel v sobotu 16. května na rakovinu žaludku, která mu byla diagnostikována v listopadu 2014.

Byl jedním z význačných světových lexikografů a lingvistů, vytvořil nástroj Sketch Engine, (interaktivní internetový systém) poskytující k danému slovu v korpusu jeho slovní profil (word sketch), automaticky odvozený jednostránkový souhrn gramatického a kolokačního chování slova.

Adam Kilgarriff se věnoval slovníkům, jejich struktuře, technikám určování významů slovníkových hesel ve vztahu k technikám zjednodušování slov a evaluaci programů pro zjednodušování. Dále byly předmětem jeho systematické pozornosti textové korpusy pro řadu jazyků (kolem 80), získávání lexikografických dat z korpusů a využití webu k budování velkých textových korpusů, propojení slovníků a korpusů. Obecně ho zajímala lexikální sémantika a formalismy pro reprezentaci lexikálního významu.

Jeho firma Lexical Computing v těsné spolupráci s Centrem zpracování přirozeného jazyka na Fakultě informatiky Masarykovy univerzity v Brně (P. Rychlý, M. Jakubíček, K. Pala) se v průběhu doby stala předním světovým pracovištěm v oblasti počítačové lexikografie. Tato spolupráce bude i dále pokračovat.

I když nám jeho osoba bude velmi chybět, stále se můžeme učit z velkého množství jeho publikací a videozáznamů jeho přednášek dostupných na internetu.

V Brně 7. 6. 2015

Karel Pala

Co je v ČNK nového VI

(Zpráva z Českého národního korpusu)¹

Alexandr Rosen

Ústav teoretické a počítačové lingvistiky Filozofické fakulty UK v Praze
alexandr.rosen@ff.cuni.cz

Loni oslavil Ústav Českého národního korpusu **20 let** od svého založení, mimo jiné i zářijovou konferencí Korpusová lingvistika Praha. Vybrané příspěvky se objeví kromě Časopisu pro moderní filologii i v tomto časopisu.

Všechny korpusy ČNK vytvořené od roku 2014 jsou **referenční** – pokud se některý korpus změní, tedy vydá v rozšířené nebo opravené verzi, jeho starší verze zůstane nadále přístupná s odpovídajícím označením. Týká se to např. korpusu *SYN* a paralelního korpusu *InterCorp*; u obou se předpokládají nová vydání jednou ročně.² S rozšířenou nabídkou korpusů různých typů ve více vydáních souvisí plánované usnadnění volby korpusu ve vyhledávacím rozhraní.

Rozhraní *KonText*³ nyní umožňuje mimo jiné pohodlnější vytváření subkorpusů, ruční výběr konkordančních řádků a snadnější přístup k historii dotazů. Obsahuje tak téměř všechny funkce ze starších rozhraní *Bonito*, *Park* a *NoSke*, která už od dubna 2015 nejsou v nabídce. Např. při hledání v paralelním korpusu *InterCorp* je nyní možné sledovat rozsah výběru podle titulů při filtrování textů, tedy při specifikování dotazu podle metainformací nebo při vytváření nového subkorpusu.

¹ Autor děkuje spolupracovníkům z Ústavu Českého národního korpusu za důležité doplňky a připomínky.

² Vydání korpusu *SYN2015* (100 mil. slov) se plánuje na podzim 2015. Nová vydání korpusu *InterCorp* lze očekávat vždy v jarních měsících. Temín referenční korpus zde užíváme v jiném smyslu než např. *Encyclopedia of Language and Linguistics* (2. vydání, Elsevier 2005, str. 209): When a sample corpus claims to be a reasonably reliable repository of all the features of a language, it can be called a reference corpus.

³ <http://kontext.korpus.cz>

Bibliografická databáze a repozitář prací vytvořených s využitím ČNK *Biblio*⁴ slouží jako samoobslužný zdroj informací o české korpusové lingvistice, umožňuje sdílení výsledků a pomáhá i získat přehled o využívání zdrojů ČNK.

Průběžně aktualizovaná **korpusová příručka**⁵ se může hodit začínajícím i pokročilým uživatelům. Kromě základního kurzu práce s korpusem a manuálu *KonText* obsahuje také slovníček pojmů z korpusové lingvistiky a přehled dostupných korpusů spolu s jejich podrobnou dokumentací.

Uživatelská **podpora** se soustředí na jedno místo, dostupné všem registrovaným uživatelům.⁶ Stránky obsahují poradnu pro dotazy, připomínky či problémy s fórem uživatelů. Na odpověď od kompetentního pracovníka ÚČNK se nečeká dlouho a všechny odpovědi jsou k dispozici pro ostatní uživatele. Chyby a požadavky na nové funkce lze hlásit i přímo ze stránek jednotlivých aplikací, včetně *KonTextu*. Zatím se to týká jen chyb v aplikacích, ale plánuje se rozšíření na chyby v datech (např. v lingvistické anotaci nebo v zarovnání u paralelních korpusů). Kromě toho ÚČNK pořádá workshopy pro lingvisty, pedagogy i překladatele zaměřené na využití zdrojů ČNK. Po úvodním workshopu 25. dubna 2015 budou podle možností následovat další, vždy na jaře a na podzim.

Zcela nová aplikace *Treq*⁷ umožňuje hledat v databázi překladových ekvivalentů vytvořené z paralelního korpusu *InterCorp*. Je to vlastně sbírka oboustranných česko-cizojazyčných slovníků. Dvojice ekvivalentů s údaji o frekvenci jsou excerpovány z textů automaticky zarovnaných po slovech (tvarech nebo lemmatech). Výsledek excerpce už nebyl nijak revidován. Kromě zadání dotazu v podobě jednotlivých slov si lze stáhnout i celý slovník.

Nová verze 2.0 aplikace *SyD*⁸ je nyní rychlejší, umožňuje ukládat grafy jako obrázky a zobrazovat mapy regionálního rozložení variant; využívá také rozsáhlejší zdroje (pro mluvený jazyk korpusy *ORAL006*, *ORAL2008* a *ORAL2013*).

Podle nově přijatých zásad bude další rozvoj paralelního korpusu *InterCorp* sledovat především tyto cíle: reprezentativnější zastoupení děl národních literatur, zařazení chybějících originálů a zvýšení počtu verzí u jednotlivých titulů.

V prosinci 2014 bylo zveřejněno 7. vydání⁹ s mnoha novými texty v beletristickém jádru a s novou kolekcí filmových titulků. Korpus nyní obsahuje 38 jazyků (přibyla albánština, hebrejštiny, islandština, japonština, malajština, tu-

⁴ <http://biblio.korpus.cz>

⁵ <http://wiki.korpus.cz>

⁶ <https://podpora.korpus.cz>

⁷ <http://treq.korpus.cz>

⁸ <https://syd.korpus.cz>

⁹ <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp:verze7>

rečtina a vietnamština). České texty jsou nově označovány stejně jako jiné české texty v ČNK, tedy včetně slovesného vidu na 16. pozici značky a bez nespécifických kódů, např. Y nebo Z na 3. pozici. Nově jsou morfologicky označovány a lemmatizovány finské, islandské a švédské texty; německé texty jsou označovány jiným nástrojem, spolehlivěji a podrobněji, včetně všech morfologických kategorií. Také bylo opraveno zarovnání textů z korpusu *ASPAC* a u kolekcí *Syndicate*, *PressEurop/VoxEurop* a *Europarl* byly podle možnosti doplněny některé metainformace, např. jazyk originálu a autor.

V květnu 2015 bylo zveřejněno 8. vydání¹⁰ s mnoha novými texty v jádru, aktualizovanými kolekcemi novinářských textů a opravenými metadaty u řady beletristických textů. Počet slov ve všech textech přesáhl v cizích jazycích 1,4 mld. a v češtině 174 mil., z toho v jádru korpusu, které obsahuje většinou beletrii, je teď asi 194 mil. slov v cizojazyčných a 85 mil. slov v českých textech.

Akviziční korpus *CzeSL-SGT*¹¹ (1,14 mil. slov) obsahuje přepisy písemných prací nerodilých mluvčích češtiny. Navazuje tak na korpus *CzeSL-plain*: obsahuje částečně shodná jazyková data a navíc i texty sebrané v roce 2013. Texty byly navíc automaticky opraveny, původní i opravené slovní tvary morfologicky označovány a opravené opatřeny formální chybovou anotací.

Vyhledávání v mluvených korpusech *ORAL* nově usnadňují dvě pomůcky: vyhledávač variant, který částečně supluje chybějící lemmatizaci, a nástroj *MluvKonk*, sloužící k přehlednější vizualizaci struktury dialogu v exportovaných konkordancích. Oba tyto nástroje jsou dostupné z nové stránky korpusové příručky, která podrobně popisuje specifika vyhledávání v mluvených korpusech ČNK.¹²

ČNK od roku 2014 hostuje srovnatelné webové korpusy *Aranea*,¹³ jejichž autorem je Vladimír Benko. Od května 2015 obsahují celkem 14 jazyků (češtinu, němčinu, angličtinu, španělštinu, finštinu, francouzštinu, maďarštinu, italštinu, nizozemštinu, polštinu, portugalštinu, ruštinu, slovenštinu a čínštinu), pro každý z nich jsou k dispozici dva korpusy: základní verze (*maius*, cca 1 mld. slov) a vzorek v rozsahu jedné desetiny základní verze (*minus*).

¹⁰ <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp:verze8>

¹¹ Viz <http://utkl.ff.cuni.cz/~rosen/public/2014-czesl-sgt-cs.pdf>. Základem tohoto korpusu jsou texty pořízené týmem pod vedením Karla Šebesty.

¹² http://wiki.korpus.cz/doku.php/kurz:hledani_v_mluvenych_korpusech

¹³ Viz http://sketch.juls.savba.sk/aranea_about/index.html.

Pokyny pro autory

Redakce přijímá pouze původní, dosud nepublikované práce v češtině, slovenštině, angličtině nebo němčině. Pokud je anglický nebo německý příspěvek napsán nerodilým mluvčím, redakce autora vyzývá, aby svůj text nechal korigovat rodilým mluvčím-lingvistou.

Redakce žádá autory, aby své příspěvky ve formátu *.doc a *.pdf zasílali elektronicky na adresu kga@ujc.cas.cz.

Povinnou součástí příspěvku psaného v jakémkoli jazyce je anglický abstrakt v rozsahu 100 až 150 slov a klíčová slova v jazyce příspěvku a angličtině. U anglicky nebo německy psaných příspěvků o češtině žádáme též název, abstrakt a klíčová slova v češtině.

Základní struktura příspěvku:

- název příspěvku;
- jméno a příjmení autora;
- pracoviště, e-mailová adresa;
- anglický abstrakt, klíčová slova;
- text;
- reference

Úprava příspěvku:

- zejm. pokud chcete do textu vkládat tabulky či grafy, doporučujeme nastavit už pro rukopis velikost stránky A5, popř. užít písmo Cambria vel. 9 pro základní text, vel. 8 pro ostatní texty;
- v případě tabulek a grafů je třeba zohlednit černobílý tisk časopisu (resp. tisk v odstínech šedi);
- příspěvek by měl být členěn na kapitoly (a event. subkapitoly); ty se označují čísly desetinné soustavy do maximálně čtyř číslic (1; 1.1; 1.1.2; 1.1.2.1); poté, je-li to nutné, lze užívat římských číslic (I, II) nebo písmen (A, a);
- doklady analyzovaných jevů je vhodné průběžně číslovat a číslo z obou stran uzávorkovat: (1); jednotlivé doklady se píší zkraje strany vždy v samostatném odstavci; pokud se jako doklad daného jevu uvádí několik vět (kvůli žánru, stylu, kontextu atp.), není nutno je číslovat, ale píší se v jednom bloku, shora i zdola vyčleněném z textu, jiným typem písma;
- doklady jsou na konci opatřeny citací zdroje; je-li doklad převzat z korpusu, stačí citovat tento korpus; má-li zavedenou zkratku, pak tuto zkratku, např. SYN2006pub;
- případná morfologická anotace příkladových vět by se měla dít v duchu pravidel Lipské konvence (Leipzig Glossing Rules).
- tabulky je třeba průběžně číslovat, opatřit názvem a umístit na stránce vlevo;
- poznámky jsou umístěny pod čarou;

- citace v textu: (Daneš 1969: 86) / ...jak uvádí Daneš (1969: 86);
- úpravu referencí provádějte podle následujícího vzoru:

DUŠKOVÁ, L. (1984): Some contrastive notes on interrogative sentences in Czech and in English. *Philologica Pragensia*, 72–82.

BIRJULIN, N. A. – CHRAKOVSKIJ, V. S. (2001): Imperative sentences: theoretical problems. In: V. S. Chrakovskij (ed.), *Typology of Imperative Constructions*. München: Lincom Europa, 3–50.

ZIFONUN, G. – HOFFMANN, L. – STRECKER, B., et al. (1997): *Grammatik der deutschen Sprache*, Bd. 2. Berlin – New York: Walter de Gruyter.

Redakce si vyhrazuje právo příspěvek odmítnout nebo vyžádat jeho úpravu.

Příspěvky procházejí posouzením nejméně dvou nezávislých oponentů, kteří nejsou členy redakce.

Instructions for authors

The journal solicits only original, previously unpublished work. Articles can be written in Czech, Slovak, English, or German. Please be advised that if the article is written in a language that is not the author's native language, authors are asked to have their manuscript carefully checked by a native speaker.

Manuscripts (Microsoft Word, font size 12 pts., line spacing 1.5, and with sufficient margins) should be submitted only electronically. Please email the article as an attached file to the address **kga@ujc.cas.cz**. Each submission must be accompanied by an abstract of 100–150 words, written in English.

The file with the electronic submission should contain the following:

- submission title;
- author's first and last name;
- affiliation and the author's email address;
- abstract in English;
- text of the article;
- references.

Formatting guidelines

The paper should be divided into **sections** (and, possibly, **subsections**). These are numbered in a decimal system, up to four levels (e.g. 1; 1.1; 1.1.2; 1.1.2.1). If additional subsections are needed, use Roman numerals (I, II) or letters (A; a).

Attested examples should be numbered sequentially, by using numbers enclosed in parentheses: (1). Examples are not indented but each example forms a separate paragraph. If an example consists of multiple sentences (for stylistic, contextual, etc. purposes), they are written in one contiguous sequence, not as separate (and numbered) paragraphs. The examples should be separated from the main text by a single line and typed in a different font, preferably in Verdana, size 9 pts, single spaced.

Each example is accompanied by reference to its source. If the example is taken from an electronic corpus, it is sufficient to name the corpus; if the corpus has a standard abbreviation, use the abbreviation, e.g. ČNK.

Tables must be numbered and each table must be accompanied by a caption. Tables are left-justified.

Footnotes are numbered sequentially and placed at the bottom of the page.

Literature cited in the text: (Daneš, 1969, 86) / ... Daneš (1969, 86)

Bibliographic references are formatted as follows:

DUŠKOVÁ, L. (1984): Some contrastive notes on interrogative sentences in Czech and in English. *Philologica Pragensia*, 72–82.

BIRJULIN, N. A. – CHRAKOVSKIJ, V. S. (2001): Imperative sentences: theoretical problems. In: V. S. Chrakovskij (ed.), *Typology of Imperative Constructions*. München: Lincom Europa, 3–50.

ZIFONUN, G. – HOFFMANN, L. – STRECKER, B., et al. (1997): *Grammatik der deutschen Sprache*, Bd. 2. Berlin – New York: Walter de Gruyter.

The editors reserve the right to reject unsuitable submissions and to request revisions. Each submission will be reviewed anonymously by two reviewers, not by the journal's editors.

Objednávka

Objednávka časopisu Korpus - gramatika - axiologie				
Odběratel	Název instituce:			
	Dodací adresa:			
	Fakturační adresa:			
	IČO / DIČ / NIP / VAT number:			
	IBAN:			
BIC (SWIFT):				
Objednávám	- zasílání kusu/kusů počínaje číslem			
	- jednorázové zaslání čísla v počtu kusu/kusů			
	s úhradou v měně:	Kč	€	USD
Další informace pro dodavatele:				
Dodavatel	Název instituce: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta			
	Adresa: Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, ČR			
	IČO: 62690094, DIČ: CZ62690094			
	Bankovní spojení: Česká spořitelna, a.s., číslo účtu: 2733582/0800			
	IBAN: CZ65 0800 0000 0000 0273 3582			
BIC (SWIFT): GIBACZPX				
Datum:	Za odběratele:			
<p>Objednávku odešlete na adresu redakce: Korpus – gramatika – axiologie, Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, KČJL, Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, Česká republika, nebo elektronickou formou na adresu: kga@ujc.cas.cz.</p> <p>Cena bude objednateli fakturována ve zvolené měně: 60 Kč/ks + poštovné a balné (vč. DPH), nebo 11 €/ks včetně poštovného, balného a bankovního poplatku (bez DPH), nebo 15 USD/ks včetně poštovného, balného a bankovního poplatku (bez DPH).</p>				

Order form

ORDER FORM for <i>Korpus – gramatika – axiologie</i>				
Subscriber	Institution:			
	Delivery address:			
	Billing address:			
	IČO / DIČ / NIP / VAT number:			
	IBAN:			
BIC (SWIFT):				
Ordering information	- regular delivery of copy/copies, starting with issue No.			
	- single issue No., number of copies			
	currency of payment:	Kč	€	USD
Additional information for distributor:				
Distributor	Institution: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta			
	Address: Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, Česká republika			
	IČO: 62690094, DIČ: CZ62690094			
	Bank: Česká spořitelna, a.s.; Account no.: 2733582/0800			
	IBAN: CZ65 0800 0000 0000 0273 3582			
BIC (SWIFT): GIBACZPX				
Date:	Subscriber signature:			
<p>Order form should be mailed to: Korpus – gramatika – axiologie, Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, KČJL, Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, Česká republika, or electronically to the following address: kga@ujc.cas.cz.</p> <p>The price on the invoice will be quoted in the currency selected by the subscriber: 60 Kč/copy + shipping and handling (incl. DPH), or 11 €/copy, including shipping, handling, and a bank transfer fee (without DPH), or 15 USD/copy, including shipping, handling, and a bank transfer fee (without DPH).</p>				